

Vámos Béla:

Rövid bevezetés a munka és pihenés „világába”

In my research paper I intend to throw a light on the conception of work and ethics. Since work has been regarded by some as a task ordered by God during the ages, and others perceived it as a humiliating activity, I write about what work means in light of the Scriptures, and how it gains a meaning after the Fall. God continuously creates, therefore we cannot be passive. At the same time the postmodern society lacks the biblical basis in a more and more increasing manner both in the area of work and vacation. This results on the one hand that work loses its original meaning while on the other hand it converges with other things. In the second part of my paper, I study the significance of the day of rest, Sunday following viewpoint of the Bible, then I treat the issue how it has been distorted in society. The third part highlights the kickbacks and impairments for health by an overwrought lifestyle. Finally the last treatment of the study deals with work and relaxation in light of a Christocentric interpretation of the Bible.

Keywords: work, relaxation, pace of life, progress, fatigue, silence, Sunday, profit, ministry, mission

A munka történeti megközelítése

A munkavégzés törvénybe iktatott kötelessége minden embernek. Nincs olyan ország, nincs olyan társadalmi rend, amelyben az emberek ne végeznének munkát. Egyszerűen azért, mert ez kell az ember fennmaradásához, a fejlődéshez, illetve azért, mert lehetőségünk van növelni a kényelmünket. A fejlődés az élet velejárója, szükségszerű dolog. A múlt nagy hatással van életünkre, ugyanakkor azt jövőnk határozza meg. Jövőnk pedig csak akkor lesz jobb, ha minduntalan valami újat cselekszünk, és nem ragadunk le az eddig elért eredményeknél.

Minden, amit teszünk, megváltoztat valamit, tehát munkát végzünk, legyen az a kemény fizikai munkától kezdve az egészen könnyű ülő foglalatosságig.

A munka sok esetben fizikai és szellemi fáradtsággal jár együtt, ezért nem minden esetben tartozik a legkíváncsabb elfoglaltságaink közé. Tanulságos egy pillantást vetni a köznapi gondolkodásra, s a nyelv történetére, hogy szinte valamennyi európai nyelv archaikus rétegeiben a munkát a gyötrellem, kín fogalmával társítják.¹ S tényleg: a latin „labor” szó elsősorban bajt, kint, csapást és fáradozást jelent, s csak ezután válik a munkát jelölő fogalomká, a fizikai erőlködés megnevezésévé. Továbbá a német „Arbeit” szó, amely egyébként szláv eredetű, kezdetben szenvedést és bajt jelentett. Így van ez a szláv „robota” szó esetében is, melynek alapjelentése: rabszolga. A francia „labeur” szó fáradtságot jelent, többes számban pedig szülés közbeni vajúdást. Figyelemre méltó még egy francia kifejezés, a „peine”, amely a latin poena (bűnbeesés) szóból származik, s az eredendő bűn állapotát tükrözi. Jelenthet munkát, gondot, fáradtságot, de szenvedést is. Ezek sorába tagolódik be a magyar „munka” szó is, mely szintén szláv eredetű, s a „munka” szóból vezethető le, és mind a mai napig megőrizte eredeti jelentését: kín. A felsorolásból ne maradjanak ki a görögök sem, kiknek nyelvében a „pónosz” szó szintén egyidejűleg jelentett munkát és kint.

Természetesen a munka fogalmának értékelése a különböző korok viszonyaitól függően nagyon sokat módosult. Mielőtt azonban erre rátérnénk, vizsgáljuk csak meg alaposabban, honnan is ered maga a munka. Van-e létrehozója ennek a nem minden esetben kellemes időtöltésnek?

Ahogy a munka szónak a különböző népek nyelveiben az idők során kialakult megítéléseiből is láthatjuk, olyan tevékenységről van szó, amely egyáltalán nem jelent örömet, ami csak nyűg és kín sok esetben. Honnan és miért tehát e kín?

¹ HUSZÁR Tibor: Gondolatok a munkaerkölcsről. 7. p.

A munka bibliai megközelítése

Nehéz dolog a Bibliában is olyan gyakran használatos munka szónak a meghatározása, mert fennáll annak a ténye, hogy ez a szó nagyon sok mindent foglal magában. „Isten teremtését ugyanúgy jelentheti, mint egy rabszolga fáradtságos munkáját. Az Ószövetség egyazon szót használja a munkára, fáradozásra, nehézségre, szolgálatra, így az Istennek a szolgálatra is”.²

Amennyiben a munka bibliai fogalmát tisztázni szeretnénk, legcélszerűbb egészen felülről, Istentől elindulni. Mivel a teljes Szentírás tulajdonképpen az Isten munkájáról szól, ami a teremtetési munkával kezdődik, ez kötelez a helyes sorrend megtartására. Bertram a munka fogalma keresztyén értelmezésének kérdésében döntő megállapítást is tesz egyúttal, mikor azt mondja, hogy mindabból, amit a kijelentés Isten munkájáról és az ő munkálkodásáról szól, az derül ki, hogy a munka Istennek a legsajátosabb lényegi vonása.³

Mit tanít tehát a Biblia a munkáról?

Isten már az Éden kertjében, a bűnbeesés előtt munkát adott az embernek, amikor rábízta a teremtetett mindenséget. Neki kellett művelnie és gondoznia a kertet. A bűneset következtében bizonyos módosulás történt: a munka megátkozott munkává lett. Ám nem a munka lett a bűneset után az ember büntetése. Sokkal inkább a bűn hatalma alá került munka lett fárasztóvá és gyötrelmessé, aminek gyötrelmét csak fokozza az, hogy a munka eredménye sokszor alig látható.

Az eredeti isteni parancs, miszerint az ember hajtsa uralma alá az egész földet, és gondozza azt, megmaradt továbbra is. Csupán a következmények változtak meg.

Az ember Isten parancsára tevékenykedik a világban, mert ez a Teremtő akarata, aki maga sem pihen. A munka tehát tág értelemben minden olyan emberi tevékenység, amellyel mi, Isten hasonlatosságára teremtetett emberi lények uralmunk alá hajtjuk és átalakítjuk a

természetet.⁴ Az ember pedig ebben az átalakítási folyamatban Isten munkatársa volt, s a munkát eredetileg Isten eszköznek és nem célnak szánta.⁵ Csak miután szembefordult az ember Istennel, és teremtetési rendjét megkérdőjelezte, változott meg, s lett a munka áldásból átokká. Isten munkatársává fogadta kezdetben az embert, mert örömet szerzett volna neki teremtményei szorgoskodása. A „tövist és bógáncsot termő átkozott földet, arcunk verítékét” azonban mi magunk választottuk.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy munkát a bűnesettől függetlenül végeznünk kell. Nem csupán azon okból kifolyólag, hogy megélhetésünket biztosítsuk, hanem mert ez egyszerűen Isten akaratja. Jézus szavai fejezik ki szépen ezt a „creatio continua”-t, amikor azt mondja: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom!” (Jn 5,17).

„A Szentírás tehát a munkát, s nem kevésbé a munka gyümölcsének megőrzését, az emberiség bölcsőjétől eredezteti, teremtetésbeli, optimális rendnek tartja.”⁶

Az ember azonban immár felforgatta ezt az isteni rendet, s ezért nemcsak, hogy keservessé lett munkája, de már az isteni akaratnak sem tud megfelelően eleget tenni. Más szóval: munkánk nem felel meg Isten elvárásának, mert azt gyakran önmagunk, és mások kárára használjuk. Isten és az ember munkájának mivolta és minősége között ebből adódóan döntő, értékbeli különbségek vannak. Isten még a semmiből is tud valamit létrehozni, míg az ember nem, hogy nem képes maradandót alkotni kétkezi munkájával, de amint látjuk, arra sem alkalmas, hogy a Teremtő által létrehozott, és az emberre bízott földet megmunkálja és termékkennyé tegye Isten akaratának megfelelően.

A hangsúlyt nem véletlenül helyeztem a „nem megfelelően” kifejezésre. Ugyanis mi, az emberiség a bűnesettel nem szüntünk meg

⁴ SZABÓ Ferenc: A Laborem Exercens enciklika visszhangja. In Vigilia. 47. évf. 8. sz. 1982, 595. p.

⁵ NAGY János: Általános református hit és erkölcsstan. 112. p.

⁶ KEVE István: A munka becsülete a keresztyén etikában. In Theológiai Szemle. 1977, 20. sz. 329. p.

² RICHARDSON, Alan: Die biblische Lehre von der Arbeit. 11. p.

³ Lásd egyébként Bertram cikkét a Kittel féle teológiai szótárban. 2. köt. 631. kk. p.

dolgozni, munkát végezni. Csakhogy éppen ebből adódtak minden korban a munkával kapcsolatos etikai problémák, amelyekre később részletesebben szeretnék kitérni.

A bűnbeesés következményeképpen nem csupán a munka és a megélhetés lett keservesebb és nehezebb, hanem megromlott maga az emberi természet is, ami magával hozta az élet dolgaihoz és élet felfogásához való gyökeresen más hozzáállásunkat. Ergo: megváltozott az első isteni parancsról (1Móz 1,28) alkotott véleményünk is. Ez az első parancsa volt Istennek, miután megteremtette az embert.

A Szentírásból világosan élénk tárul, hogy minden azzal kezdődött, hogy a mindenható Isten, aki örökké van, munkához lát: „*Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet*” (1Móz 1,1). Miután pedig mindent gondosan elrendezett, megteremtette az embert, megáldotta és rögtön feladattal látta el, amely a fentebb már említett parancs. A munka kérdésével kapcsolatos etikai problémák tehát éppen abból keletkeztek minden korban, hogy az ember nem tudja betölteni hiányosság nélkül a teremtésben neki szánt helyet és megbízatást. Az emberiség a bűn miatt béres lett és „partizán módra” a saját maga hasznára sajátította ki a munkát és feladatait.⁷ Éppen ezért van az, hogy az ember a munkáról beszélve hajlandó különbséget tenni. Isten ígéje csupán egyetlen különbséget ismer: Isten munkája és a Sátán munkája között tesz különbséget.

Ezek után joggal tehetjük fel a kérdést: vajon van valami haszna annak az erő kifejtésnek, amit életünk alatt teszünk? Ezt a kérdést teszi fel nagy bölcsen a Prédikátor könyve is: „*Mi haszna van az embernek minden fáradozásából, ha fáradozik a nap alatt?*” (Préd 1,3). Isten szerint a fáradozásunk mindenképpen értelmes. Noha az ember munkájának eredménye nem örökkévaló, azért még nem felesleges. Ha az ember a földi hivatását betölti, s munkájával is az Istent dicsőíti, Isten őt és munkáját megáldja. Erre azonban egy későbbi fejezetben szeretnék kitérni.

⁷ NAGY János: Általános református hit és erkölcstan. 112. p.

A munkához való hozzáállás a különböző korokban

Mint minden másnak, amit az ember tesz, így a munkának is történelme van. Hiszen nagy idő telt el, mióta Isten elrendelte, hogy az ember a munkájából éljen meg. Miképpen változott a különböző korok társadalmában a munkához való hozzáállás? Hogyan vélekedtek a kétkezi munkáról régen és ma? Vessünk most néhány pillantást ezekre a gondolatokra, mielőtt megvizsgálánk a mai kor emberét.

Előljáróban annyit, hogy alapvetően úgy gondolom, korunk munkával kapcsolatos etikai problémákat előidéző deformációi akár tettben, akár az emberi gondolkodásban az idők során nem lettek alapvetően mássá, csupán a kor szellemének és az életkörülményeknek változásával maguk is változtak. Értem ezalatt azt, hogy „nincsen új a nap alatt”, miképpen a Prédikátor könyve teljesen idevágóan megjegyzi. Ezer évvel ezelőtt sem volt ismeretlen a lustálkodás, a munkától való idegenkedés fogalma, mint ahogyan manapság sem. Ami talán a régebbi korok emberénél ismeretlen volt, az a manapság „népbetegséggé” vált gyilkos élettempó.

A munkához való hozzáállást nagy mértékben befolyásolja az adott kor politikája, kultúrája, vallásos magatartása, a kor fejlődése és értékrendszere.

Hésziodosz, aki Kr. e. a 7. században élt, így énekl meg a kétkezi munka szépségét, s hirdeti erkölcsi értékét: „Arra az istenek is, meg az emberek is haragusznak, kit soha nem látnak dolgozni, akár a heréket, kik csak dolgos méhek munkáján csemegézve élőködnek. Végezd mindig kedvvel a munkád évről évre, hogy étellel teljék meg a csűröd. Gazdaggá tesz a munka, a nyáját is az gyarapítja, dolgozzál, s jobban kedvelnek az istenek akkor, és a halandók is, de a lustáktól iszonyodnak. Nem szégyen dolgozni, de szégyen tétlenül élni”.⁸

A rabszolgatartó társadalomban ismét módosult a kétkezi munka értékelése. Az arisztokrata gondolkodásban pedig a fizikai munka megvetése teljesen áthatotta a magasabb körök társadalmi rétegét. A feudalizmus évszázadaiban változott a helyzet, ám a hűbérurak, a nemesek inkább értékelték a lovagi erényeket, s az anyagi javakért az

⁸ HUSZÁR Tibor: Gondolatok a munkaerkölcsről. 9. p.

egyszerű emberek dolgoztak meg. A hűbéri társadalomban, amelyben a katolicizmus jelentős szerepet töltött be, fontosabbnak tartották az üdvösségre való törekvést, az örök életet, mint a földi munkát.

Rengeteg példát lehetne még felhozni annak bizonyítására, hogy a különböző korok változásával változott magának a munkának a megítélése is: hol Isten által elrendelt feladatnak tekintették, hol lealacsonyító tevékenységként tartották számon, s ennek megfelelően el is hanyagolták. Véleményem szerint azonban a munkához való hozzáállás folyamatában kimutatható egyfajta lassú átvértékelődés, amely a bűneshöz kezdődően egészen a mai napig tart. Manapság már máshogyan élünk a munkával. Amilyen mértékben fejlődik a munka, amilyen mértékben tudjuk munkánk által birtokunkba venni a földet, és már nemcsak a földet, de lassan a világűr egy picit részét is, amilyen mértékben tudunk munkánk által „teremteni” (lásd: klónozás, géntechnika), sajnos olyannyira használjuk azt csak saját magunk kényelmére, s nem Isten dicsőségére.

Az ember munkája során elérkezett ahhoz a ponthoz, ahol már nagyon nehéz egyértelműen felállítani a munka etikai határait: mi az, amit még szabad tennie az embernek, és mi az, ami már Isten hatáskörébe tartozna?

A fejlődés (értem ez alatt a technika mindenre kiterjedő fejlődését) természetesen nem állítható meg! Valószínűleg ha nem került volna sor a bűnbeesésre, akkor is ugyanúgy elkerülhetetlen lett volna a fejlődés, azzal a különbséggel, hogy akkor minden időben, így most is a megfelelő célokra használnánk az Isten adta parancsot, a munkát. Így azonban sajnálatos módon nem a Teremtő akaratának engedelmeskedünk, és ez annak ellenére meg is látszik az ember tevékenységén, hogy szinte mindent meg tud valósítani kétkezi munkájával.

A munka értelme és szépsége

Elszomorító annak a tudata, hogy munkánk eredménye nem úgy látszik meg sokszor, mint ahogyan mi azt látni szeretnénk. Kiábrándító tud lenni, de vannak esetek, hogy akkor sem sikerül előre gondosan eltervezett munkánkat megvalósítani, ha alaposan dolgozunk. Mi értelme tehát fáradoznunk a nap alatt?

A Biblia kezdettől fogva folyamatosan tanít bennünket a munka értelméről. Nem véletlenül, hiszen az embernek a munkához való viszonyától függ az Istennel és a világgal való kapcsolata is.

Nem szabad elkeseredni! A bűnesetet visszafordítani nem lehet, de ettől még nem marad értelmetlen a fáradozásunk.

Munkánknak éppen az adhat értelmet, hogy ha Isten azt megáldja, akkor nem úgy tekintünk arra majd többé, mint ami teher, kín vagy a nyereszkedés eszköze, hanem magunknak, s ezáltal másoknak is örömet szerző tevékenység.

Ide kívánczik még Papp Vilmos gondolata, miszerint a munka ugyanolyan létszükséglet, mint a kenyér és a víz. Ebből vezeti le azt a gondolatot, hogy a tudatos munkátlanság az emberi méltóság feladását jelenti.⁹ Dolgozni tehát azt jelenti: embernek lenni. Éppen abban különbözünk mi emberek, a többi élőlénytől, hogy képesek vagyunk munkát végezni. S noha vannak állatok, melyekről elmondható, hogy bizonyos munkák elvégzésére alkalmasak, egyedül az ember az, aki tudatosan képes az alkotó munka megteremtésére.

Ebben hasonlít az ember maga is a Teremtőre, aki – mint már arról szó volt – nem tétlen. Franz Delitzsch, a múlt század tudós hebraistája az általa héberre fordított Újszövetségben a „páal” igeigeköt használja: Isten folyamatosan alkot.¹⁰

A Teremtőhöz való hasonlóságunk miatt pedig mi is részesedhetünk az isteni természet egy részéből. Isten maga engedte meg, hogy munkálkodjon az ember. Kaptunk valami isteni plusszt, ezért is többek vagyunk a többi teremtménynél. Megítélésem szerint ebben is rejlik a munka szépsége. Valami olyasmit cselekedhetünk, amit Isten (noha Isten munkáját soha sem leszünk képesek elvégezni).

A ránk bízott feladat tehát kiváltság! Kiváltság még akkor is, ha bűneink miatt ennek maradéktalanul eleget tenni nem vagyunk képesek.

⁹ PAPP Vilmos: Elköptatott szavak. 212. p.

¹⁰ PAPP Vilmos: Elköptatott szavak. 210. p. Delitzsch ezt a folyamatos alkotást úgy magyarázza, hogy Isten folyamatosan sugározza teremtő energiáit. Tehát ha az ember is munkálkodik, ezeket a kapott erőket használja teremtő alkotására.

Tagjainkba „programozott” tenni akarás a munka, mely nélkül élni nem lehet. Talán furcsán hangzik a mai kor embere számára ez a kijelentés, de valóban így van. Nem csupán megélhetést biztosít, de ez az, ami értelmet is ad az életnek. A folyamatos tétlenség ugyanis kibírhatatlan, teljes kilátástalanságba taszító érzés még azon emberek esetében is, akik egyébként „útálnak dolgozni”.

A hívő emberek esetében pedig olyan parancs, amelyet Jézus Krisztus szavai az Újszövetségben egy további fontos felhívással toldottak meg: aki maga új életre jutott, az munkálkodjon azon, hogy mások is Isten gyermekeivé válhassanak. Ez az elsőrendű és legfontosabb munkája a keresztyén embernek.

A pihenés és nyugalom bibliai megközelítése

Isten a teremő munkájában mindent rendeltetésének megfelelően helyezett el. Semmi sem véletlen, mindennel célja van. Így érvényes ez a pihenésre is.

Szintén a Biblia után kell nyúlnunk ahhoz, hogy erről letisztult képet kapjunk. Ezt olvassuk: „*A hetedik napra elkészült Isten a maga munkájával, amelyet alkotott, és megpihent a hetedik napon egész alkotó munkája után. Azután megáldotta és megszentelte Isten a hetedik napot, mivel azon pihent meg Isten egész teremő és alkotó munkája után*” (1Móz 2,1-2). Később pedig Isten azt is elrendeli, hogy ezt a napot nem szabad munkával töltenie az embernek (lásd: 2Móz 20,8-11). Nem feladatom teológiai fejtegetésekbe bocsátkozni, hogy vajon miért parancsolta meg Isten e napra vonatkozólag a nyugalmat, annyira azonban egészen világos, hogy ha neki elég volt hat nap a teremítéshez, akkor nincs az az emberi munka, amely indokoltá tenné a hetente egyszeri nyugalom parancsának áthágását. Kivételt képeznek olyan tennivalók természetesen, melyeket e napon is el kell látni. Pl.: állatok etetése, kórházi teendők, tűzoltók, orvosok, stb. halasztást nem tűrő feladatai.

Az embernek, ugyanúgy ahogyan szüksége van arra, hogy feladatot végezzen és ne tétlenül éljen, hasonlóképpen van szüksége a pihenésre is. Lehetetlenné válik, egy bizonyos idő eltelte után csődöt mond fizikai, de hasonlóképpen szellemi erőnlétünk, teljesítőkép-

ségünk, ha a munka végzésébe nem iktatunk szüneteket. Itt azonban nem egyedül arról van szó, hogy pihennie kell az embernek, hanem Isten azt is elrendelte, hogy mikor kell pihennie, mint azt a 4. parancsolat részletesebb elemzésénél látni fogjuk. A lényeg, hogy megért-sük: Isten pontosan megszabta a teremítésben mind a munka, mind a nyugalom helyét és idejét. Azt gondolom, hogy semmivel sem lépte túl az emberi teljesítőképesség határait, amikor hat napban állapította meg a munka idejét, és egy teljes napot hagyott arra, hogy mindig ismételtlen erőt nyerjünk az újabb feledatok elvégzéséhez.

Fontos, hogy ezt a napot a Teremő nem egyszerűen a pihenés napjának szánta (mint azt ma oly sokan gondolják), hiszen pihenünk mi a napi munkaidő letelte után is. Akarata szerint az Isten tiszteletünk napjának kellene lennie ennek a napnak.

Hangot adtam már Delitzsch véleményének, miszerint Isten folyamatosan sugározza teremő energiáit, ergo, ha az ember is munkálkodik, ezeket a kapott erőket használja alkotásához. Hasonlóképpen „működik” ez, mikor Isten pihen. Ilyenkor nyugalomát árasztja arra, aki maga is pihen vele együtt. Isten ugyanis azt akarja, hogy vele dolgozzunk, vele pihenjünk. Ebben áll véleményem szerint a pihenés szépsége és öröme a munkához hasonlóan. Nem nagyszerű? Semmit sem kell az embernek egyedül cselekednie: Isten közösségre hívja! S ebben a közösségben áldja aztán meg a munkáját úgy, mint pihenését is.

Pontosan ez az, ami erőt ad, és helyes mederbe tereli az eldeformálódott élettempót. Hiszen számtalanszor halljuk, látjuk környezetünkben, hogy egyes emberek egyszerűen nem képesek leállni a munkával a hetedik napon, ezért nem is tudnak feltöltődni igazán, míg mások szinte minden nap „pihennek”, éppen amiatt, mert nem volt igazi nyugalomuk a hetedik napon. Isten áldása és áldásának megvonása van tehát mind a munka, mind a pihenés tevékenységén.

Az áldás és az átok e kettő betartásából, illetve megszegéséből következik. Mindennemű további deformáció a munka és a pihenés etikájára vonatkozóan ennek az isteni parancsnak az eltorzításából, megcsonkításából következett. Lássuk most tehát részletesebben miről is van szó.

A MUNKA ÉS A PIHENÉS ETIKÁJA

A negyedik parancsolat tanítása

A Móz 20,8-11 világos utasítást ad a munkára és a pihenésre vonatkozóan: „Emlékezzél meg a nyugalom napjáról, és szenteld meg azt! Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat! De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja. Semmiféle munkát ne végezz azon, se te, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevény. Mert hat nap alkotta meg az Úr az eget, a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megpihent. Azért megáldotta és megszentelte az Úr a nyugalom napját”.

Szeretném előrebecsátani, hogy céloom nem az ószövetségi szombat, vagy az újszövetségi vasárnap kérdésének megvitatása, hanem magának a nyugalomra szánt heti egy pihenőnap etikai oldalának megvilágítása.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül Douma véleményét, miszerint Jézus ide vonatkozó szavait (a szombat lett az emberért) nem szabad úgy magyarázni, hogy annak egyetlen célja az ember teljes kikapcsolása lenne.¹¹ Azért is fontos ez a nap, mert az Úr dicsőítésére való napnak kell lennie.

A nyugalom napjának eltorzítása

Sok ember számára gondot és nehézséget jelentett már régen is, hogy egy napot elkülönítsen a hét folyamán Isten számára. Ámós próféta korában így sóhajtoztak a kereskedők: „Mikor múlik el az újhold, hogy gabonát árulhassunk...?” (Ám 8,5). Az ember nyereségének és bevételének növelése érdekében képes volt minden korban megszegni ezt az etikai parancsot. Nehémiás és Jeremiás idejében sem volt más a helyzet. Jeremiás arra inti a népet, hogy a szombatot szenteljék meg, ne vigyenek terhet Jeruzsálem kapuin ki és be az Úr napján. De a nép nyakas maradt, nem engedelmeskedett és nem fogadta meg az intést. Sokáig folytathatnánk annak a felsorolását, miképpen szegte meg Izráel egészen a kezdetektől fogva történelme során a nyugalom

¹¹ DOUMA, J.: A tízparancsolat. 89. p.

napjára vonatkozó parancsolatot. Ezzel pedig Isten közelségét utasították vissza, mert Isten nemcsak a munkában, de a pihenésben is együtt akar lenni az emberrel. „Isten ezen a napon csakis abból a célból szabadítja meg teremtményét a munkanap terhetől és szorongatásától, hogy minket, embereket az ő örömeiben, ünnepében, áldásában részesítsen”.¹²

Korunk embere szintén nem tud megfelelni a nyugalom napja betartásának, mint amiképpen a munka helyes értelmezése sem az erőssége. Lássuk a mai kor legfontosabb és legaktuálisabb etikai problémáit e téren.

Vasárnap, mint a többi nap?

Aktuális ennek a kérdésnek a tárgyalása. A keresztyén ember számára ennek megválaszolása nem lehet kérdéses. Természetesen a hívő ember próbál nem foglalatoskodni olyan dolgokkal ezen a napon, melyeknek végzésére Isten a hétköznapiakat rendelte. Vass Vince írja, hogy ha valamit mégis okvetlenül meg kell tennünk, munkánk akkor is az Istenre való figyelés jegyében történjék.¹³ Minden halaszthatatlan munkánkat úgy kell elvégezni, hogy elegendő időnk jusson az Istennel való közösség megvalósítására, amely különböző módon történhet. A legfontosabb, hogy felszabadítsuk magunkat a munka alól. Vasárnap azt ünnepli az ember, hogy önmagától szabad, mivel szabad Isten előtt. Ezért ezt a napot a hit gyakorlására használhatja fel.¹⁴ Barth ezenkívül rámutat arra is, hogy az ember még nem ünnepelte meg a vasárnapot azzal, ha elhagyta azt, amit nem szabad, illetve megtartotta, amit kell. A hetedik napot teljesen az Úr dicsőítésére kell szánni.

Hollandiában heves viták táptalajává lett ennek alapján, hogyha az ember egyedüli feladata Isten dicsőítése, akkor mi az a feladat, amelyet ezen a napon még el lehet végezni, illetve mi az, amit nem. Már-már farizeusi gondolkodás azt állítani, hogy vasárnap példának

¹² LÜTHI, Walter: Isten tízparancsolata. 17. p.

¹³ VASS Vince: Vasárnap. 13. p.

¹⁴ BARTH, Karl: Kirchliche Dogmatik. 51 kk. p.

okáért tilos üzemanyagot vásárolni a gépjárművünkbe vagy tilos biciklivel közlekedni. Helyes mederbe terelni ezeket a kérdéseket nem egyszerű dolog. A farizeusi gondolkodás szintén elvonhat az Istenre való figyeléstől, mint ahogyan Jézus is rámutatott. Ne ezen a vonalon haladjunk tovább, hiszen súlyosabb kérdések, gondok is felmerülnek e téma kapcsán.

A helyzet mai állása szerint több részre osztható az emberiség. Nagyjából két állapot jellemző korunk emberére.

Az első, aki mit sem törődve a Tízparancsolat etikai törvényeivel veti bele magát a gyilkos élettempóba. Hajt, keményen fáradozik éjjel és nappal, hétköznapi és vasárnap, hogy biztosítsa önmaga és családja számára a még jobb életkörülményeket.

A második pedig, aki legszívesebben még a szombatot is vasárnappá tenné (értsd jól!), mert ki akar szakadni éppen a többség által diktált életmódból.

A harmadik kategóriába sorolnám azokat, akik az isteni parancsnak megfelelően próbálják kihasználni mind a munka, mind pedig a pihenés adta lehetőségeket arra, hogy Isten dicsőségét ezáltal is megmutassák.

A valóságban ez a három csoport még további alcsoportokra osztható, hiszen a helyzet ennél bonyolultabb.

Karácsony Sándor szerint mintha már egyre jobban érezne valamit az emberiség ebből a rossz élettani törvényből, miszerint egyre nagyobb a fizikai túlterheltség, egyre többet dolgozik az ember. Ebből következik, hogy egyre többen tartják fontosabbnak a pihenés szükségességét. Ezért tartanak és iktatnak be egyre több helyen pihenőt, szabadságot, üdülést. Sőt egyes társadalmakban a gyermekek számára már szombaton „testi pihenőt” engedélyeznek a tanárok, szülők, mert a vasárnap „másra való, mint testi pihenőre”.¹⁵ Sokan a hetedik napon megszűnnek a munkától, amit mindenestre jól tesznek. Karácsony Sándorral együtt elmondhatjuk, hogy a társadalom majd egé-

¹⁵ KARÁCSONY Sándor: A hatalom alá vetett ember. 21. p. (A szerző itt az amerikai és az angol társadalmi viszonyokban élő gyermekek életmódjáról beszél.)

sze a hibát azzal követi el, hogy habár nem dolgozik vasárnap, nem is szenteli meg azt.

Tehát ebből következik maga a probléma, hogy sokan egyáltalán nem ismerik, mi is a hetedik nap valójában. Így nem is tudnak annak eleget tenni. Az egy másik dolog, hogy akik ismerik, vagy nem törődnek vele, vagy nem sikerül betartaniuk. Teofil, antiochiai püspök szavai érzékeltetik, hogy nem volt ez mindig így: „A hetednapot a földkerekség minden népe ismeri”.¹⁶ Müller ugyanitt hozzáteszi, hogy amíg mi keresztyének ünnepeljük a vasárnapot, a zsidók a szombatot, addig a mohamedánok a pénteket, a mongolok a csütörtököt, Guinea négerai a keddet, Ozmuz és Goa bálványimádói pedig a hétfőt tartják meg szent pihenéssel.

Miként tartja meg a modern kor embere a hetedik napot, illetve megtartja-e egyáltalán, s ha igen, hogyan? Erre kerestem a választ, s kaptam a következő feleleteket:¹⁷

K. É. (45 éves, könyvelő):

„Vallásos neveltetésemből kifolyólag otthon sohasem dolgoztunk vasárnap, sem én, sem testvéreim, sem szüleim. Tudatosan azonban csak megtérésemtől kezdve tartom a vasárnapi pihenést igazi pihenésnek. A nap középpontjában azóta áll az istentisztelet, s nem az azt követő lustálkodás, melyet a hétköznapi hosszantartó munkák sora azért indokoltá tesz. Van úgy, hogy nem megyek templomba, de ilyenkor általában meghallgatok egy prédikációt kazettáról, s elgondolkodom felette. A legszükségesebb teendőket ilyenkor sem lehet elhagyni, de ettől még ünnep számomra ez a nap”.

H. L. (34 éves, háztartási gépszerelő):

„Most nem engedhetem meg magamnak, hogy lustálkodjam egy kicsit vasárnap, bár igazán jó lenne. A kert, az építkezés a szakmám mellett is sok időt elvesz. Jövő héten csináljuk a külső vakolást a háznál, és addig még pár dolgot el kell intézni.”

¹⁶ MÜLLER Lajos: A negyedik parancs. 11. p.

¹⁷ A kapott válaszokat természetesen a nyelvhelyességi hibák, esetleges helytelen mondat szerkezeteknek korrigálásával, illetve a hétköznapi „szleng” irodalmi nyelvere való átültetésével, tehát nem pontosan szó szerint vettem papírra. (A szer. megjegyzése).

T. K. (56 éves, etető):

„Mi a véleményem a vasárnapi munkáról? Semmi esetre sem dolgozunk ilyenkor. Csak az állatokat etetjük, de amúgy a haverokkal kimegyünk a meccsre, vagy a kocsmába. Bedobunk pár pohárával, mert máskor nincs idő a szórakozásra. Nem szoktam templomba járni. De hát ilyenkor senki sem dolgozik. Azért kell egy ilyen nap is, nem? Ebben a rohanó világban ránk fér...”.

S.Z. (19 éves, diák):

„Templomba? Még csak az hiányzik!? Voltam már, de inkább csak húsvétkor, meg karácsonykor megyünk. Vasárnap különben nem. Hát ez jó kérdés! Persze, hogy pihenek. Bulizok a haverokkal. Hétközben erre a sulis miatt nincs idő. Megszentelem-e a vasárnapot? Hát ez olyan „templomos” kérdés. Erről inkább a nagyanyámékat kellene megkérdezned...”.

Íme, csak pár, legérdekesebb válasz annak igazolására, hogy sokaknak a hetedik nap nem sokban tér el a többi hattól.

Az eredetileg nyugalom napjául rendelt hetedik napot tehát az ember egyértelműen felborította, deformálta saját maga tetszésének és akaratának megfelelően.

Mikor dolgozunk és mikor pihenünk?

Isten ígéje tehát éles különbséget tesz munka és pihenés közt. „*Mindennek megszabott ideje van, megvan az ideje minden dolognak az égi alatt*” (Préd 3,1).

Annak ellenére, hogy az egész világra kiterjedő szekularizáció tanúi vagyunk, amely Amerikát éppúgy sújtja, mint Európát, mégis különbségeket vélek felfedezni az egyes országok munka-, illetve pihenési kultúrájában. Európa keleti felére, az ún. „keleti blokk” volt szocialista országainak munka etikájára és kultúrájára még mindig más a jellemző, mint Németországra, vagy Svájcra. Értérendbeli eltolódást vélek felfedezni, ami magára a munkára és a pihenésre vonatkozik.

Európa nyugati felében nagyobb hangsúlyt fektetnek a munkára, ebből kifolyólag a pihenésre is. Ezzel természetesen nem azt akarom

mondani, hogy többet dolgoznak, hogy jobban eleget tesznek Isten parancsának, és ezáltal nagyobb hangsúlyt nyerne a hetedik napon a nyugalom. Nem mondhatom ezt, hiszen a nyugati országokban éppen a gyorsabban megindult szekularizáció, s a mindenkor nagyobb arányban jelentkező liberalizmus végett maga az egyház is szekularizáltabb lett, s liberálisabb gondolatoknak talajára csúszott el, ami végett a vasárnap, a nyugalom napja is tágabb, szabadabb értelmezést nyert. Egyszerűen csak arról van szó, hogy a nyugati ember a kapitalista társadalmi viszonyokhoz alkalmazkodva nagyobb hangsúlyt fektetett a pontos és becsületes munkára. Elterjedt felfogás nálunk is (miközben egyre több vendégmunkás és diák dolgozott már rövidebb-hosszabb ideig valamelyik szomszédos nyugati országban), miszerint „ott dolgozni kell, nincs henyélés”. A nyugati ember már-már kínos pontossággal végzi a dolgát, míg a keleti, a szocialista munkakerkölcs hagyatékánál, meg a mentalitásnak köszönhetően is lazább beállítottságú.

Következésképpen a nyugati szigorúbb munkafelfogásból adódik az aktívabb pihenés. Ahogyan megfigyeltem, a pihenés pl. Németországban, Hollandiában ténylegesen pihenés, és nem keveredik a munka elemeivel.

Ezzel szemben nálunk negyven éven keresztül a „sokat vagy keveset dolgozol, ugyanolyan szinten fogsz élni” tapasztalata volt érvényben, így hát nem igazán érte meg többet és jobban dolgozni, amennyiben valaki magasabb életszínvonalra vágyott. Ebből pedig kialakult a nemtörődömség munkakultúrája. Aki henyélt a munkahelyén, ugyanúgy el tudta tartani a családját a kapott pénzből, mint aki esetleg becsületesen megdolgozott azért. Ez a korszak lezárult, ám hatása még érezhető némiképp a mostani korban is. Meglátásom, tapasztalatom szerint mi, közép-európai népek, nem tudtuk még mindmáig szétválasztani, és megfelelő mederbe terelni a pihenés és a munka idejét. Nem tudunk igazán aktívan dolgozni, sem nem aktívan pihenni. Munkánkba keveredik szórakozás és pihenés, ugyanúgy, ahogyan nyugalmmunkát munkával zavarjuk meg.

Pedig Isten ígéje szívünkbe helyezi, hogy az ünnep fontos idő. „Az ünnep szent idő, amely az elmúlás folytonos jellegét egy pillanatra

megállítja, az idő homogenitását megváltoztatja, s a múltat visszafordíthatóvá teszi, legalábbis az emlékezés, a visszagondolás, vagy felidézés révén”.¹⁸

A vasárnapi munka

A fentebb említett vallomások is nyilvánvalóvá teszik, hogy az emberek többsége nincs tekintettel a vasárnap megszentelésére vagy azért, mert nem tudja, hogy miért adatott a hetedik nap, vagy azért mert ha tudja is, ugyanúgy nem bír jelentőséggel számára, mint Isten létezése vagy munkálkodása.

Még talán nem foghatjuk korunk generációira, hogy egyáltalán nem ismerik a Biblia előírta etikai normákat. Azt inkább elmondhatjuk, hogy nem akarják azokat betartani, mert nem mindig kényelmes életükre nézve. De kik azok, akik betartják és megszentelik ezt a napot? Hiszen valamennyien teszünk olyan dolgokat, melyeket már a munka kategóriájába kell sorolnunk. Vannak tehát olyan munkák, melyeket elvégezhetünk vasárnap is?

Aquinói Szent Tamás a munkát három csoportba sorolta. Az elsőbe tartoznak az ún. „szolgálati munkák”, melyekbe mások kiszolgálása is besorolható. Ezek pedig szerintem tilosak, hiszen kifárasztják a testet, s ráadásul elhalaszthatóak lennének. A második csoportba azok a munkák tartoznak, amelyek a szellemet, s a lelket foglalkoztatják (pl.: tanulás, művészetek, ének, stb.). A harmadik csoportba végül azokat a munkákat teszi, amelyeket „közép, vagy közös munkának” nevez. Ezek ugyan fárasztanak testileg, de egyben a lelket is üdítik (utazás, sport, stb.).¹⁹

Természetesen vannak még olyan munkák, amelyeket a nyugalom napjától függetlenül el kell végezni. Jézus is rámutatott olyan szükségésekre, melyekben cselekedni kell, nem a szombat elmúltát várni farizeusi módon. Ki ne húzná ki a verembe esett állatát, megmentve őt a rá leselkedő veszélytől? Ma ki ne vinné kórházba agyvérzéssel rokonát, ki ne mentené családját az árvíz elől, vagy melyik or-

vos ne küzdene akár sok órás műtéttel, hogy megmentse betegét a műtőasztalon, csak azért mert nyugalom napja van? Ezért modja Jézus is világosan, hogy nem az ember van a nyugalom napjáért, hanem éppen fordítva: a nyugalom napja adatott az emberért.

Lochman hívja fel a figyelmünket arra, hogy a vasárnap igenis olyan szabadnap, mely alakítható az ember által. „Meghagyja az embert a maga pszichoszomatikus valóságában”. Szerinte az egyháznak nem kellene felpanaszolnia ismételten, hogy éppen ezt a napot használják az emberek tetszésük szerint arra, hogy kedvükre sétáljanak, hosszukat aludjanak, stb.²⁰

A problémát csak az okozza, hogy az ember a „halaszthatatlan” kifejezésbe burkolódzva olyan munkákat is elvégez vasárnap, melyek egyáltalán nem halaszthatatlanok, vagy életbevágóan fontosak. Csúppán kényelmünk nagyobb növelését hivatottak szolgálni. Ilyenek például az üzletek vasárnapi nyitvatartására irányuló törekvések, melyek immár nemcsak nyugaton, de nálunk is kérdéssé lettek. Vasárnap reggel még kényelmesen bevásárolhat az a háziasszony, akinek szombati munkája végett erre nem futotta idejéből.

A felszín alatt elképzelhetetlen harc folyik a jobb megélhetésért. Áruk és eladók versengenek egymással a piacon maradásért, s lehetőleg a legjobb helyek megszerzéséért. Mindent a piac irányít, s természetesen a pénz. A legtöbb vevőt az az üzletlánc tudja megszerezni magának, mely minden időben, minden igényt kielégítve áll a vevő rendelkezésére. Mindenki monopolhelyzetre törekszik, aki résztvesz az üzleti életben. Ez olyan verseny, amelyben ha valaki letér a kijelölt pályáról, akkor azzal másokat is kényszerít a letérésre. Mindez pedig azért, hogy egy adott társadalmi réteg jobb életkörülmények között éljen.

Sok más egyéb lopja be magát és ágyazódik be a köztudatba, amennyiben az egyház nem emeli fel ez ellen a szavát. Ennek pedig meg kell történnie, hiszen ez a folyamat olyan, mint a lavina. Lassan, kis mértékben kezdődik, ám később már feltartóztathatatlan.

¹⁸ GÁBOR György: A bizonyság két táblája. 126. p.

¹⁹ MÜLLER Lajos: A negyedik parancsolat. 17. p.

²⁰ LOCHMAN, Milic Jan: A szabadság útjelzői. 64. p.

Az egyháznak újból és újból kell magyaráznia, mit jelent a nyugalom, a pihenés. Mert erről kevés szó esik, kevés beszélgetés folyik. A legtöbben automatikusan a „szabadidő” fogalmával azonosítják, ami azonban helytelen.²¹

Visszatérve az eredeti gondolathoz: mivel a társadalom rászorulói nem maradhatnak segítség nélkül, munkát vasárnap is kell végezni. Amint az láthatjuk, a társadalom szekularizációja viszont azoknak a munkáknak is kedvez, melyeket nem lenne szabad ezen a napon elvégeznünk. Sőt! Még a modern kórházi ellátásban is, vagyis azokon a helyeken, ahol indokolt a munka, is akadnak az „irgalmasság munkáin” kívül olyan munkák vasárnap a gazdaságosság érdekében, amelyek mögé nagy kérdőjeleket kell tennünk. Még egy kórház is válhat folyamatosan dolgozó üzemmé, ahol a vasárnap sem fog különbözni a többi hétköznaptól.²²

Németországban 1999 októberében egy hatalmas méretű kampányt indított útnak az evangélikus egyház az „Ohne Sonntag gibt's nur noch Werktage” mottóval. Szükségességét éppen az idézte elő, amiről röviden már említést tettem: egyre több üzlet nyitotta meg ajtaját vasárnap. Emberi sorok kígyóztak a polcok között éppen azért, mert a hétköznapi munka miatt nem volt idejük akkor bevásárolni. Manfred Kock, az EKD elöljáróságának egyik képviselője felhívással fordult a politikusok felé, hogy szüntessék meg ezt az állapotot. Az egyház elöljárósága világosan megfogalmazta, hogy a vasárnap Isten, s önmagunk számára elkülönített nap.²³

A túlfeszített élettempó hátulütői

Mindnyájunknak különböző idő szükséges ahhoz, hogy teljesen kipihenjük magunkat. Különböző intenzitású a munkánk is, és különbözően tudunk a nap egyes szakaszaiban munkánkra figyelni. Kell ismernünk életritmusunkat ahhoz, hogy megfelelően tudjunk élni.²⁴

²¹ PRAETORIUS Ina: Den Sonntag bewahren heißt, den Sonntag erfinden. 685. p.

²² Ld. a Gereformeerde Maatschappelijk Verbond iratában a „Werken op Zondag” írást.

²³ Lásd a Reformiert folyóirat 1999/6 számában: Der Sonntag – einfach weg damit?

²⁴ BÁNDY Juraj: Dekalóg (Rozbor Desatora). 78. p.

Az ember mára behajszolta magát egy olyan világba, ahol a teljesítménynek fontos szerep jut a munka etikájában. Magára a teljesítményre való koncentráció, a szüntelen tenni akarás éppúgy beteggé is teheti az embert, mint ahogyan tartalmat adhat egy munkanélküli ember életének.

Egészségügyi problémák

Senki sem képes tartós időn keresztül, minimális szünetekkel, vagy szünetek nélkül dolgozni anélkül, hogy szervezetét ne érné károsodás. Isten természetesen ezt nem akarja. Ismételten a teremtetési rend nem véletlenszerű elrendezésére hívnám fel a figyelmet! Isten az ember legjobb orvosa, aki pontosan tudta ezt. Ki ismerné jobban az embert, s annak testi szükségleteit, mint az, aki megalkotta?! A heti egy pihenőnap nem csupán megemlékezés arról, hogy maga Isten is megpihent a hetedik napon, hanem komoly egészségügyi mondanivalója is van.

Nem szabad túlhasználnunk szervezetünket, mert ezzel magunkban teszünk kárt, melynek súlyos következményei lehetnek. Szervezetünknek újbóli erőforrásokra van szüksége ahhoz, hogy ismételten le lehessen terhelni. Amennyiben viszont még az előző megterhelést sem dolgozta fel, minduntalan csökken a teljesítőképessége, majd egyszer felmondja a szolgálatot. A teljes kimerültség pedig egészen egyszerűen kihat a lélekre. Nem véletlen a közmondás, miszerint az ép testben ép lélek lakozik. A beteg test pedig beteggé teszi a lelket is.

„Dr. Niemeyer lipcsei tanár német alapossággal végzett kísérletei bizonyítják, ha az embernek a vasárnapi pihenő után teljesen jókarban lévő erőit 500-as számmal jelöljük meg, ez a szám a naponkénti alvás, s rövid pihenés ellenére is mindinkább alászáll. Úgy, hogy szombaton már a teljes erőből 60 fok hiányzik. A vasárnapi pihenő azonban a megelőző, s követő éjszakai nyugalommal az erőfok számát megint 500-ra szökkenti fel”.²⁵ Az állatokon végzett kísérletek pedig a napnál is világosabban rámutattak, hogy az állati szervezetnek is a hetedik napi pihenő a legalkalmasabb.

²⁵ MÜLLER Lajos: A negyedik parancs. 12. p.

Több munka, nagyobb haszon?

Fontos részhez érkeztünk. Mint minden más fejezetet a Biblia oldaláról közelítettem meg, induljunk ki most is a Szentírás tanításából. Úgy érzem, most válik igazán fontossá mindaz, amit a Biblia a munka végzéséről mond.

A hívő emberek tudják, hogy munkájuk nem hiábavaló az Úrban, s mindent, amit tesznek, Isten dicsőségére munkálnak (1Kor 15,58). Itt mutatkozik meg igazán a munka értelme. A Biblia tanítása szerint tehát minden munkánk akkor nyer csak értelmet, amennyiben azt az Úr dicsőségére tesszük.

A szervezett, iparizált, modern társadalom erről azonban nem akar tudomást venni talán éppen azért, mert az Isten nélkül élő ember magáénak akarja tudni a hasznát mindennemű cselekedete után. Világképébe nem fér bele az Isten, mint munkatárs, mert maga is képes arra, hogy a dolgokat irányítsa. Vajon sokkal több hasznat hoz a szinte megállás nélküli munkatempó? Több java van annak, aki éjt nappallá téve, azon fáradozik, hogy minél többet teljesítsen?

A válasz a feltett kérdésre igen is, meg nem is. Lássuk közelebbről.

Egyrészt azt kell, hogy mondjuk: valószínűleg nagyobb anyagi javak veszik körül azt, aki még a vasárnapot is keményen átdolgozza. Munkáján emberi számítás szerint áldás lesz olyan értelemben, hogy szemmel láthatóan gyarapodik vagyona (ház, kert, autó, luxuscikkek, stb.). Ezeket az embereket azonban nem kell irigyelnünk. Csak a maguk „teremtette” világról vesznek tudomást, elutasítva ezzel Isten kegyelmét, miszerint Ő megáldja annak munkáját, ki az Ő nevében fáradozik. Isten áldása nem nő egyenes arányban az ember által elvégzett munkák számával és mennyiségével. Ha ez így lenne, értelmét vesztené a pihenésre vonatkozó parancs, hiszen mindenki megszégyenítene.

Isten áldása egyszerűen azon van, aki parancsolatának teljes mértékben eleget tesz. Nem elegendő csupán dolgozni, és várni az áldást. Meg kell tartani az ünnepnapot is, mert ez az Ő teljes akarata.

Másrészt a sok munka valamilyen formában „visszaüt”. Nem kell, hogy ez okvetlenül így legyen, de a legtöbb példa ezt igazolja. Lehet boldog az ember anyagi javak híján, ha Isten áldása kíséri, de lehet

boldogtalan a jómódú, habár megvan mindene. Magam is jónéhány családot ismerek személyesen, ahol az anyagi jólétre nem lehet panaszkodni, ám a házasság, a szülő-gyerek viszony, stb. egyáltalán nem ad okot az öröme. Akkor pedig minek a javak harácsolása hétköznapi és vasárnap?

AZ EGYHÁZ ÉS A MUNKA VILÁGA

A keresztyén munka

Eljutottunk ahhoz a ponthoz, amikor fel kell tennünk magunknak is a kérdést: milyen értéke van számunkra a munkának? Hogyan álljon hozzá egy keresztyén a munkához?

Keresztyén körben dolgozzon-e a keresztyén ember?

A válasz nem, illetve nem feltétlenül. Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy mire hivatott a keresztyén ember. Ezért szükséges, hogy mindenki a saját helyén, ahová Isten őt állította, ott állja meg a helyét.²⁶

A keresztyének ugyanis világos elhívást kaptak az Istentől: „Amit pedig szóltok vagy cselekesztek, mind az Úr Jézus nevében tegyétek, hálát adva az Atya Istennek őáltala” (Kol 3,17).

A társadalom által végzett munka éppen attól változhat meg, hogy Isten munkatársai is részt vesznek abban teljes erőbedobással, s ha kell, intenek, ha kell, biztatnak.

A keresztyén szolgálat

A keresztyén etika arra a kérdésre keresi a választ, hogy micsoda az egyházak, a keresztyén embernek hitéből fakadó, Isten ígéje és akaratára szerint való tennivalója itt és most. Az „itt és most” kifejezés azt jelenti, hogy az egyház etikai tanítása sohasem lehet végleges és lezárt, mert Istennek a különböző korokban és helyzetekben mindig különböző mondanivalója van az övéi számára. Barth fejezi ki ezt világosan: „A keresztyén etika az Isten és az ember között történt,

²⁶ Lásd az Idea Spezial folyóirat 1999/6 számában: Fluch oder Segen. 5. p.

történő és a jövőben is történendő történetre vonatkozik és ebben a történetben különösen is az ember aktív részvételére”.²⁷

A keresztyén értelemben végzett szolgálat tehát akkor jó, ha Isten magatartásának és cselekedetének megfelel. Isten magatartásának megértéséről van tehát itt legelsőként szó, mert csak így képes az Ő akarata szerint munkálkodni az ember. A cselekvő Isten magatartását pedig nem ismerhetjük meg jobban más által, csak Krisztus által. Jézusban ismerjük meg a cselekvő Istent!

Feladatunk tehát mindenkit közösségre hívni a cselekvő Istennel a Jézus Krisztus által, hogy így változzon meg a társadalom munkaetikája, de a pihenés eltöltéséhez való hozzáállása is. Mi vagyunk a kapocs, mi, Isten munkatársai. Ezért nem lehet véletlen, hogy Isten oda helyezett bennünket, ahol éppen valamilyen munkakört töltünk be.

Misszió

Elkerülhetetlen, hogy ne essék pár szó magáról a misszió végzéséről. A keresztyén ember különböző munkaköröket tölt be, melyeket tetzésének és iskolázottságának megfelelően választ.

Van azonban a Bibliában olyan parancs is, amely minden keresztyén számára egyazon feladat betöltésére szólít fel, ez pedig a misszióra való felhívás örökös parancsa: „Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet...” (Máté 28,19). Olyannyira fontos Istennek, hogy mindenkit magához közel vonjon, hogy ez ügyben való buzgó fáradozásunkat a hetedik naptól függetlenül bármikor nyugodt szívvel végezhetjük, és kell(ene) is végeznünk. Az Úr ügyéért való fáradozás egészen biztosan halaszthatatlan és semmiképpen sem felesleges.

A MUNKA KRISZTOCENTRIKUS ÉRTELMEZÉSE

Gyakorlatias és konkrét tartalom

A munka krisztocentrikus értelmezése a Bibliában nem elvont eszménykép, hanem igenis olyan valami, ami konkrét és gyakorlati tartalmat nyer.²⁸ Pál apostol például saját életében mutatta meg, hogy

mit jelent a keresztyén hit a mindennapokban. A tesszalónikabelieknek emlékezniük kellett, hogyan lett gyümölcsözővé Pál életében a keresztyén hit, hogyan égett a keze alatt a munka. Pál apostol élete nem oszlott két részre, két külön világra, mintha a földi hivatásunknak, hétköznapi munkánknek semmi köze sem lenne keresztyén életünkhöz. Éppen ellenkezőleg: Pál saját maga példáján keresztül bizonyította be, hogy mások javával való törődés, a munkában való kitartás elsőrendű területe a keresztyén hitnek. Isten akarata a munka, amelyet egyetemes célul tűzött ki az egész emberiség számára. „A keresztyén ember úgy tekinthet a világbeli munkájára, mint ami egy parányi része Isten világából és az emberekről gondot viselő akaratának”.²⁹ Azonban minden egyes munka, amelyet megfelelően végzünk, részese Isten gondviselő munkájának.

Tekintet nélkül arra, hogy hívő vagy hitetlen ember végzi a munkát, amennyiben az becsületesen végzett munka, önmagában értékes lesz.

A keresztyén lelkület

Luther szerint valóságos imádság, ha valaki a saját dolgát hűségesen folytatja. A hívő keresztyén embert az a lelkület kell, hogy eltöltse, hogy tudna még jobb és eredményesebb munkát végezni. A keresztyén erkölcs egésze ugyanis érvényes a munkaerkölcsre nézve is.

Pogány nézet az, amely az emberek közti versengést arra használja fel, hogy mindenki magának akarja megszerezni az anyagi javak minél nagyobb mennyiségét. Így az ember meggazdagodásának ugyanis sok más, nyomorba döntött ember adja meg az árát.³⁰ Az önzés és kapzsiság így oda vezet, hogy míg az egyik embert magasra emeli, addig a másikat a porba taszítja. A felebaráti szeretettől pedig ez olyan messze van, mint ég a földtől.

A keresztyén ember pedig csak a jóban lelheti örömét, és abban versenyezhet, ami előbbre viszi mind a közösség, mind a társadalom helyzetét.

²⁷ BARTH, Karl: Christliche Ethik. (Theol. Studien. Heft 1947/23) 21. p.

²⁸ OTTLYK Ernő: Munkaerkölcs és keresztyén hivatástudat. 171. p.

²⁹ OTTLYK Ernő: Munkaerkölcs és keresztyén hivatástudat. 171. p.

³⁰ OTTLYK Ernő: Munkaerkölcs és keresztyén hivatástudat. 172. p.

A Biblia tanítása az emberszeretetről nem engedi meg, hogy mi, akik magunkat keresztyéneknek valljuk, ne segítsünk a bajba jutottakon, a szerencsétleneken, a nincsteleneken. Mindebből az következik, hogy nekünk tudatosan, célt nem tévesztve kellene munkánkkal szolgálnunk felebarátunk javát. Mialatt véleményünknek is hangot kellene adni: nem irányíthatja életünket mindvégig a pénz, a „mindenáron pénzt kell csinálni” gondolata, mert sokszor bebizonyosodott már, hogy a piac, az üzlet néha ugyan nagyon magasra képes emelni az embert, máskor viszont letaszítja vissza a porba.

Az egyéni önzésen működő társadalmi rendszerek anarchiához vezetnek előbb vagy utóbb, és táptalajt adnak a bűnözésre.

Ezzel szemben a bibliai etika talaján álló ember nem tud megalkuvó lenni a társadalmi igazságtalanság láttán, felemeli szavát, ha az Istentől és parancsolataitól való elfordulás bármilyen nemű formáját is tapasztalja meg. Nem megalkuvó az egész társadalmat deformáló törekvések láttán.

Nem mindegy, miképpen állunk hozzá ezekhez a kérdésekhez, hiszen a mindennapi munkánkban válik nyilvánvalóvá hitünk.

Éljünk tehát rendeltetéséhez méltóan mind a pihenés, mind a munka lehetőségével úgy, mint akik Istentől kapták ezt a megbízatást. Fontos, hogy bizonyosságot tegyünk, olyan bizonyosságot, mely bibliai alapokon szilárdan áll, hogy lássa az egész társadalom: Isten munkatársai vagyunk.

Felhasznált irodalom

1. ABLONCZY Dániel: Családkönyv. Budapest, A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1992.
2. A bizonyosság két táblája. Budapest, Tudomány Kiadó, 1995.
3. ADORJÁN József: Tízparancsolat. Budapest, Kálvin Kiadó, 1993.
4. Arbeit heute. (Spezial-idea Spektrum), 1999/6, Kassel.
5. BARTHA Tibor (szerk.): Keresztyén Bibliai Lexikon. Budapest, Kálvin Kiadó, 1995.
6. BÁNDY Juraj: Dekalóg. Bratislava, 1999, k.n.
7. BÁBEL Balázs: Erkölc, erköltstelenség és erkölcsnélküliség a munkában, a szabadidő eltöltésében és a szórakozásban.

8. BENKE György: Kálvin társadalmi etikája. Budapest, A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1986.
9. BÉKÉSI Andor: Ószövetségi szombat - Újszövetségi Vasárnap - Örök szombat. In Theologiai Szemle 1971/ 9-10.
10. Bibliai Kislexikon. Budapest, Kossuth, 1984.
11. BOLYKI János: Újszövetségi etika. Budapest, Kálvin Kiadó, 1998.
12. BROWN, Collin (szerk.): Dictionary of New Testament Theology Vol.3, Michigan, 1986, Regency.
13. BULTMANN, Rudolf: Glauben und Verstehen. Tübingen, 1993, J.C.B. Mohr.
14. CHAMBERS, Oswald: Bibliai etika. Budapest, Evangéliumi Kiadó, 1998.
15. CSÖREGH Éva: A több arcú szabadidő ellentmondásai. In Világosság 1975/2.
16. CSERI Kálmán: A törvény betöltése... Budapest, Budapest-Pasaréti Református Egyházközség, 1998.
17. Das Große Bibellexikon. Gießen/Wuppertal, R. Brockhaus/Brunnen, 1987.
18. Die Kirche und die Welt der Arbeit. Espelkamp, Luther-Verlag, 1955.
19. DOUMA, J.: A tízparancsolat. h.n., Iránytű kiadó, 1994.
20. FUKÁSZ György: A munka kultúrája. Budapest, Kossuth Kiadó, 1983.
21. GITT Werner: A teremtés bibliai tanúságtétele. Budapest, Evangéliumi Kiadó, 1996.
22. GYÖKÖSSY Endre: Az őstörténet. h.n., Szent Gellért Kiadó, é.n.
23. HUSZÁR Tibor: Gondolatok a munkaerkölcsről. Budapest, Magvető Kiadó, 1982.
24. JÁNOSSY Imre: A munka keresztyén etikai kérdései a társadalmi rendszerváltozás idején. In Theologiai Szemle 1958/8-9.
25. KARÁCSONY Sándor: Hatalom alávetett ember. Budapest/Cluj, Harmat-Koinonia, 1995.
26. KEVE István: A munka becsülete a keresztyén Etikában. In Theologiai Szemle
27. KLEIN Sándor: Munkapszichológia. 1. köt. Budapest, Gondolat, 1980.
28. LÜTHI Walter: Isten tízparancsolata. h.n., é.n., A Vasi Közép Evangélikus Egyház kézirata.
29. LOCHMAN Jan Milic: A szabadság útjelzői. Budapest, Kálvin Kiadó, 1993.
30. MOLNÁR Attila: A „protestáns etika” Magyarországon. Debrecen, Ethnica Kiadás, 1994.
31. MOLNÁR Miklós: A munkaerkölcs és a közéleti felelősség, mint egyházi feladat. In Confessio 1987/2.
32. MÜLLER Lajos: A negyedik parancs. Budapest, Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 1924.

33. NAGY János: Általános református hit és erkölcsan. Ungvár/Budapest, Intermix, 1993.
34. OTTLYK Ernő: Munkaerkölcs és keresztyén hivatás-tudat. In Theologiai Szemle 1958/8-9.
35. PAPP Vilmos: Elköptatott szavak. Budapest, Kálvin Kiadó, 1996.
36. PRAETORIUS Ina: Den Sonntag bewahren heißt, den Sonntag erfinden. (Junge Kirche. 1999/12), Bremen.
37. RYRIE C. Charles: Die Bibel verstehen. Dillenburg, Christliche Verlagsgesellschaft, 1996.
38. RICHARDSON Alan: Die Biblische Lehre von der Arbeit. Zürich, 1953, Gottheft-Verlag.
39. SZABÓ Ferenc: A Laborem Exercens enciklika visszhangja. In Vigilia 1982/8
40. SCHROVEN Brigitte: Sabbatruhe und Sonntagsheiligung. In Reformierte Kirchen Zeitung, 1999/20.
41. TÓTH Kálmán: Teológiai írásmagyarázat. Budapest, A Budapesti Református Teológiai Akadémia, 1992.
42. VARGA Zsigmond: A munka, mint keresztyén bizonygátétel. In Theologiai Szemle 1958/8-9.
43. VASS Vince: Vasárnap. Budapest, A Magyar Vallásos Traktátus Társaság, 1921.
44. VERBOOM W. - VELDHUIZEN H.: Hisszük és valljuk. Pécel, i.n., Primo Kiadó.
45. WEBER, Max: A tudomány és a politika mint hivatás. h.n. Kossuth, 1995.
46. Welchen Sinn hat die Arbeit? (Reformiert) 1999/6, Hannover, EKD in Deutschland.
47. WINKLER, Tilman: Nichts weiter als Mühe und Plackerei? (Reformiert), 1999/6.

Sebők János:

Pelagius, egy szerzetes Britanniából

In my thesis work, I am dealing with a lesser known but nonetheless important figure in the late roman period of religious history. The work of Pelagius is a rather controversial topic: on one hand, the main wave of the church (headed by Augustinus) proclaimed him to be a heretic, on the other hand, he was quite popular with the Christian aristocracy. Pelagius's significance is further emphasized by him being the first person coming from Britain. Because of him being a controversial figure at the time, we have many written records about his looks and personality. In the second part of my thesis, the focus is on a particular moment concerning the church. There was a rather wealthy woman, who has vowed chastity. Three important figures have "grabbed a pen" to try and sway her. Augustinus, Hieronymus and Pelagius wrote many letters, which when analysed, can give us a glimpse into their respective styles. Regardless if we view Pelagius's influence as good or bad, his importance demands more research.

Keywords: Pelagius, Augustinus, Demetrias, heretics, heresy, letters, Church history

Bevezetés

Tanulmányomban Augustinus egyik legnagyobb ellenfelének, a Britanniából származó Pelagiusnak a tevékenységét és nagy hatással bíró tanítását mutatom be. Fontosnak tartom, hogy több figyelmet kapjon ez a téma, mivel nagyon elhanyagoltnak érzem¹ ahhoz képest,

¹ A magyar irodalom különösen szegényes ezen a téren, leginkább csak az Augustinus életével foglalkozó művekben találhatunk utalásokat Pelagius életére. Hiánypótló e téren Augustinus pelagianizmus ellen írt műveinek magyar fordítása: *Hamvas Endre* (ford. és előszó): Írások a kegyelemről és az eleve elrendelésről. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2015. Idegen nyelven az Augustinus-életrajzok mellett több Pelagiussal és a pelagianizmussal foglalkozó tanulmány is van, de csekély számú monográfia található. Az egyetlen nagyobb terjedelmű munkát a témában a francia Georges de Pinval írta 1943-ban, melynek címe: *Pelage, ses écrits, sa vie et sa réforme etude d'histoire littéraire et religieuse*. Lausanne, Payot, 1943.